

c) *leges ecclesiasticae* ad liturgiam spectantes quibus statuitur, quaenam legitimae Sanctorum reliquiae haberi debeant, quaenam ex his aliae prae aliis sint *insignes*, quaenam publico cultu, quaenam vero privata tantum devotione coli debeant. Itemque huc pertinent ecclesiasticae leges liturgicae de *sacris imaginibus* prout scilicet earum materia, exterior forma, publica veneratio determinantur. (*Tit. de Reliquiis et veneratione Sanctorum III. 45 et ibi DD.*)

d) Patet autem auctoritatem universim statuendi in his rebus, uni Summo Pontifici tribui oportere, pro eius universali in Ecclesia iurisdictione. Sunt tamen unicuique episcopo in sua dioecesi circa haec in ecclesiasticis canonibus quaedam iura tributa. Sed de hoc alias disseruimus (344 I. c.). (*Cap. Cum ex eo. De reliq. et ven.; Conc. Trid. Sess. XXV. De invoc. SS.*) Cf. *Ferraris, Bibl. can. v. Cultus SS.*

§. III. *De iure liturgico.*

432. Ultimo loco ius liturgicum generatim spectatum ad priorem rerum ecclesiasticarum classem referimus. Hoc autem nomine quodcumque ad sacras observationes pertinet, sive leges respiciat sanctorum rituum, sive dies festos, sive ieunia et abstinentias Ecclesiastica lege praescriptas, aliasque ecclesiasticas quascumque ceremonias complectimur (1).

433. In his etiam haec breviter innuenda veniunt:

a) eorum *fundamentum*, quod duplice spectari potest prout generalem Ecclesiae disciplinam refert, vel particularem locorum consuetudinem. Primum enim procul dubio ex apostolica traditione dimanat, quod patet etiam ex dissertationibus testimoniorum (2). Alterum vero licet quandoque ab uno vel altero etiam ex apostolis originem habere dicatur, plerumque ex multiplici causa pro varietate locorum repeti debet:

(1) Cf. DD. *Ad titulos, De Observatione ieunorum (III. 46.) De celeb. Miss. (III. 41.)*; *Bouix De Iure Liturgico, 1873, ed. 3.*

(2) *Bouix Op. cit., Par. III. c. 1.*

b) hinc etiam intelligitur quid sibi velit effatum illud *“lex credendi lege supplicandi statuitur”*. Nimurum publicus ecclesiae cultus intime nectitur cum ipsa fidei doctrina cuius in pluribus est *realis expressio* (1). Huic etiam accedit mystica sanctorum rituum significatio, ac generatim eorum, quae in Ecclesia frequentantur, observationum *moralis* ac *socialis* utilitas:

c) auctoritas vero liturgici iuris statuendi pro Ecclesia universa ad unum Romanum Pontificem pertinet, quamvis quaedam etiam pro suis dioecesibus episcopis competant ut dictum est: (344. I. c.)

d) *Organum* vero quo *ordinario modo* hanc auctoritatem exercet Pontifex, est Congregatio sacris ritibus praeposita: cuius tamen decreta, uti superius animadversum est (56. e), paullo aliter spectanda sunt, prout *generalia* nuncupantur, et pro universa promulgantur latina ecclesia, vel privatis consultationibus respondent quaeque *ius faciunt* pro iis qui ea postularunt. De iis confer ex recentioribus *Bouix de Iure Liturgico p. II. Sect. 2, c. 6.* Patet autem nos a clarissimi auctoris sententia discedere, quod attinet ad decreta *particularia* congregationis eiusdem, quibus ipse vim *legis universalis* tribuit.

TITULUS VII.

De ecclesiae iure in bona temporalia.

434. Iuxta initio statutam partitionem, ad res ecclesiasticas referenda quoque sunt quaelibet bona temporalia quae Ecclesia habet sicuti quaecumque alia societas. Licet enim haec natura sua humana prorsus sint, ac nullam per se habeant cum fine Ecclesiae habitudinem, quia tamen *res Ecclesiae* fiunt, et ab ea adhibentur ad sui finis *plenam assecutionem*, ecclesiastica evadunt et nominantur. Pro diversa autem ratione, qua huiusmodi res temporales ab Ecclesia habentur, variae oriuntur species bonorum ecclesiae-

(1) Ib. Par. 1. c. 7.

sticorum. Liquet autem tum ad tractationis perspicuitatem, tum ad demonstrationem ipsius veritatis maxime conferre, si prius quam de singulis determinatis speciebus disseratur, nonnulla generatim praemittantur de Ecclesiae legitimo iure in bona temporalia. Id autem ad triplex caput commode redigi potest, scilicet ad ius possidendi, administrandi, alienandi. His enim quilibet actus, qui circa temporalia bona ab Ecclesia poni potest, procul dubio exhibetur; siquidem vel ad acquirenda, vel conservanda, vel alienanda bona temporalia necessario ordinari debet.

§. I. *De iure possidendi.*

435. Vix opus est Ecclesiae ius vindicare possidendi bona temporalia: id enim tum Ecclesiae *doctrina*, tum Ecclesiae *historia* apertissime constat. Etenim,

I. Ut brevissime aliquid dicamus de Ecclesiae doctrina, constat *primo* Ecclesiam plures hanc proprietatem rerum temporalium sibi ita vindicasse, ut iis quae in eius erant potestate *rerum sacrarum* characterem inditum ediceret ac peculiare *immunitatis* privilegium: simulque in varios haereticos, proprietatem hanc ei abiudicantes, veluti Evangelio ac Christi exemplis adversam, anathematis etiam poena animadverteret. Itemque *secundo* constat, Romanos Pontifices plures editis constitutionibus gravissimas statuisse poenas contra usurpatores quoscumque bonorum ecclesiasticonrum, ac numquam omissolemniter protestari, quotiescumque nedum a privatis hominibus, sed etiam a civilibus societatibus quocumque obtentu Ecclesia suis temporalibus bonis per summum nefas expoliata fuit. Atqui his profecto evidens continentur de hoc legitimo iure aperta ecclesiae doctrina (1).

II. Doctrinae accedit *factum* constans quod ipsa Ecclesiae historia luculenter testatur. Quemadmodum enim vel

(1) *Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 11. de Ref. a Pius IX Const. Ap. Sedis 12 Oct. 1869 n. Syllab. prop. 26 etc.*

in ipso sui exordio (1), Ecclesia fidelium facultatibus sponte ab iisdem oblatis ditata fuit, ita per continentem saeculorum seriem ad haec usque tempora, vario quidem modo pro maiori minorive qua frui potuit libertate, huiusmodi res temporales possedisse atque adhuc possidere omnibus notum est. Verum quia huiusmodi historica evolutio ecclesiasticae possessionis aptissime connectitur cum tractatione de beneficiis ecclesiasticis de quibus nobis paulo inferius sermo erit, eam hic solum innuisse sufficiat.

III. Si autem fundamenta inquirantur, quibus et doctrina Ecclesiae et historia innituntur, haec tria sunt, prout nempe ius possidendi, quod ecclesia habet, consideratur comparate ad ius *naturale*, ad ius *sociale*, ad ius *divinum positivum*. Iam vero.

a) cum constet ex iure naturae legitimam haberi multiplicem causam ex qua ius illud exoritur, quod *proprietatis* dicitur, quumque *per se* nulla sit ratio quae ab Ecclesia expositiva Christi voluntate hanc possessionem excludat, dicendum est, quo iure naturali individuum quodlibet sive *physicum* sive *morbile* legitime possidet, eo etiam Ecclesiam legitime bona sua possidere (2).

b) Si vero Ecclesia ut societas spectatur eaque perfecta adeoque ab alia qualibet independens, multo magis ei tribuendum est ius illud possidendi quod cuilibet perfectae societati procul dubio asseritur (3).

c) Si demum potissimum attenditur, Christum ita Ecclesiam suam instituisse, ut eam tum ex eius natura, tum ex positiva sua voluntate, societatem independentem, perfectam atque supremam esse statuerit, iam illud ius quod tamquam mere sociale hactenus spectavimus, *ius divinum positivum* evadit. Bona enim temporalia in hac hypothesi pertinent ad ea media, quibus Ecclesia, quae *hominibus* constat, ad plenam utitur finis sui *supernaturalis* assecutionem. Hinc Ecclesia rationem veluti *spiritualis* bonis iisdem impertitur,

(1) *Act. Ap. II. 45.*

(2) Cf. *Taparelli. Saggio teoretico* etc. nn. 399-419.

(3) *Taparelli Op. cit. nn. 1470-1473.*

ac sacra quasi constituit, adeo ut eorum usurpatio, nedum iniusta, sacrilega evadat. Liquet igitur ius Ecclesiae possidendi bona temporalia negari non posse, quin hoc ipso, non tantum christiana dogmata, sed ipsa naturalia principia inficiari quis velit.

IV. Si vero quaeratur quodnam proprie sit subiectum huius iuris, scilicet quis proprie bona Ecclesiae possideat, arbitramur ideis maxime distinctis, hac in re opus esse omnem aequivocationem adimere. Itaque

a) Si de omnibus qui in Ecclesia praesunt, uno dempto Romano Pontifice, imprimis sermo fit, manifestum est, eos ecclesiastica bona quaecumque non ita possidere ut *plenissimo et adaequato iure* eorum sint *domini*. Praeterquam quod enim pro eorum *alienatione* legibus Ecclesiae obstrin-guntur, non solum *quoad liceitatem*, sed etiam *quoad validitatem* actus; ex ipsis Ecclesiae legibus constat, *usum quoque eorum non esse undequaque in arbitrio positum*. Non igitur dici potest, bona ecclesiastica eo sensu ab iis possideri qui ea obtinent, ut *plenissimum ius* in ipsa habeant.

b) Si vero agatur de ipso Romano Pontifice, a quo cœu-fonte ex Christi institutione omnis potestas iurisdictionis in ecclesia dimanat, dici debet, ad Eum aliquo pacto etiam pertinere quidquid ad ius possidendi bona temporalia refertur, prout *Ecclesiae Christi* vindicatur. Hinc est quod plenissimum illi competit ius ea quomodolibet administrandi, et alienandi, quae duo profecto cum iure possidendi intime-nectuntur.

c) Quia tamen id fieri debet *in bonum Ecclesiae*, ad cuius supernaturalem finem bona quaecumque temporalia ordinantur, hinc dicendum est etiam ipsum Romanum Pontificem in bona Ecclesiae dominium ita habere, ut semper finem ac bonum Ecclesiae pœ oculis habere debeat. Haud tamen inde sequitur, nostra quidem sententia, fieri posse, ut *quilibet actus* qui ab eo, *tamquam Pontifice* ponatur, circa bona temporalia ecclesiastica, argui possit tamquam li-mites excedens suaे potestatis. Accedit nullam profecto esse auctoritatem humanam quae, praeter ipsum Pontificem, iu-

dicare possit ac debeat, an aliquid Ecclesiae bono conveniat nec ne circa acquisitionem, administrationem, alienationem bonorum temporalium, quae sunt in Ecclesiae potestate.

d) Hinc intelligitur, quonam sensu dominium propemodum bonorum omnium ecclesiasticorum temporalium, etiam summo Pontifici, tamquam *subiecto eminentiori* vindicemus. Non enim contendimus, bonorum ecclesiasticorum dominium, ad particulares personas aut coetus vel si *complexive*, ut dicunt, spectetur, ad Ecclesiam universalem non pertinere, sed cum quaelibet societas apte repraesentetur quoad sua iura, per auctoritatem ipsam socialem, id etiam dicendum est de Christi Ecclesia, eam scilicet per Romanum Pon-tificem, qui eius est visibile caput a Christo constitutum hac in re repraesentari. Hoc pacto censemus apte componi discrimen inter nostram sententiam, et eam quae tenet sum-mum Pontificem verum ac proprium dominium non habere bonorum ecclesiasticorum, quod aliquatenus veritati conso-num est. Cum enim ambiguum esse possit, quid veri ac proprii dominii nomine intelligatur, ac si summus Pontifex aliter, quam in bonum Ecclesiae de rebus temporalibus pos-set disponere, hinc diximus, eum nonnisi iuxta Ecclesiae finem, dominium illud habere bonorum ecclesiasticorum. Quando igitur quidam dicunt, Pontificem habere quidem plenum ius administrandi bona temporalia, possessionem vero eorumdem esse penes particulares personas aut coetus vel complexive penes Ecclesiam vel ipsum Christum, quod sane idem est ac *iure divino*, non re sed verbis dumtaxat a nobis differunt (1). Cum enim Ecclesia iuridice a Summo Pontifice repraesentetur, etiam in nostra sententia dici potest ac debet, ius possidendi penes Ecclesiam esse.

e) Neque obest, ni fallimur, quod titulo aliquo *iure etiam naturae legitimo*, ex. gr. *testamenti, donationis, iurispatronatus* etc. peculiari adiecta aliqua conditione, bona illa Ecclesiae tribuantur, ita ut esse debeant in possessione aliquius determinati ecclesiastici coetus saecularis aut regularis. Censemus enim, si modeste sententiam nostram aperire fas

(1) Ita ex. gr. Schmalzgr. *De pecul. Cler.* (III. 25.) n. 3.

sit, *implicitam* semper contineri, in quacumque hypothesi, hanc conditionem: *nisi Summus Pontifex de plenitudine potestatis in Ecclesiae bonum, cuius ipse unicus iudex est, aliter disponat.* Hoc etiam potest hac illustrari animadversione, bona huiusmodi, *ecclesiastica* eo pacto evadere, quod ab Ecclesia acceptentur. Videtur autem repugnans, ut Ecclesia aliquid acceptet aliter quam *in bonum suum*. Hoc igitur a dantibus semper presupponitur.

f) Si vero nulla sit conditio ab eis apposita qui bona sua temporalia Ecclesiae largiuntur, multo magis id intelligi debet.

g) Ceterum haud nos latet nonnullos esse qui a nostra hac discedunt sententia; at non eae sunt rationes quibus innituntur, quae nos moveant ut nostram deseramus; potissimas enim ex his iam expendimus (heic c. d. e.) (1).

SCHOLION

Sententia quam tuemur, quae Romano Pontifici tribuit *ius eminens possidendi omnia ecclesiastica bona*, eius momenti est, ut ubiorem aliquam declarationem mereatur.

Ad ea vero rite intelligenda quae dicturi sumus, haec in primis notanda;

I. *ius possidendi bona temporalia ita Ecclesiae tribendum est ut negative*, si ita loqui fas est, quodlibet subiectum in antecessum excludatur quod ad Ecclesiam *formaliter* spectatam non pertineat, ac nominatim civilis potestas; *positive* vero quodlibet generatim includat iuris subiectum quod vel ipsa Ecclesia *universalis* sit sive *formaliter* sive *aequipollenter* (hoc est Romanus Pontifex) vel *pars aliqua eiusdem Ecclesiae*.

II. In hac disputatione universa prae oculis habendus potissimum est Ecclesiae finis, tum sedulo relatio est pendenda quam bona temporalia ad huiusmodi finem prae se ferre in comperto est.

(1) Cf. Schmalzgrueber, *De Peculio cleric.* (III. 25) n. 3. et *De Testam.* (III. 26) n. 213. §. *Si primum.*

Si enim Ecclesia Christi spectetur, prout revera est, ut institutio divina, iam ius illud possidendi bona temporalia quod eidem asseruimus ex iure naturae tum individuali tum sociali, *divinum* etiam *positive*, ut superius diximus est et dici debet. Tunc enim

a) sicuti finis *supernaturalis* tum proximus in *hominis* sanctificatione tum ultimus in *hominis* aeterna beatitate procuranda, est Ecclesiae divinitus praestitutus, ita et divinitus ei collatum fuit ius ad media huic assequendo *quacumque ratione* necessaria. At vero

b) bona temporalia, ex hac ordinatione licet remota et extrinseca, novam qualitatem induunt qua aliquid de ratione finis supernaturalis et spiritualis participant et formula illa effertur: *ea bona res sacras fieri*; adeo ut iniusta eorum usurpatio, nedum furti sed et sacrilegii scelere probrosa evadat.

c) Multo vero magis ex hoc profluit, ius huiusmodi quippe longe excellentius, a qualibet aliena potestate extra Ecclesiam omnino independens esse et dici oportere.

d) Porro luculenter id confirmat Ecclesiae catholicae constans et solemnis doctrina sive thetica sive polemica. Etenim

α) Ecclesia bonorum temporalium usum ac proprietatem semper sibi vindicavit, ex ipsa lege divina, Christi ipsius et apostolorum exemplo firmata;

β) rebus huiusmodi utpote sacris *immunitatis* privilegium attribuit, illudque *generatim* divinum edixit;

γ) *universalem* negationem *theoreticam* iuris non solum ut falsam sed ut plane haereticam proscripsit;

δ) *practicam* vero *iuris violationem* tum a privatis hominibus tum ab ipsis civilibus societatibus *quocumque obtentu* admissam sanctionibus suis ac gravissimis poenis coercuit atque multavit, et numquam omisit adversus eam solemniter protestari. (435)

III. Hinc etiam sequitur, notiones *proprietatis*, *usus*, *dominii*, *administrationis*, etc. ita ex iure naturae seu individuali seu sociali esse desumendas, ut *pro natura Ecclesiae quae societas est divinae positivae institutionis eiusque finis* sint explicandae ac circumscribendae.

IV. Attamen non eo pacto id est faciendum ut una cum altera praepostere misceatur ex. gr. *dominium cum administratione* sed singulorum conceptum vera ac essentialis natura servetur. Unde consequitur, facta hypothesi, societatem perfectam ius suum in bona temporalia triplici *essentiali functione possidendi, administrandi, alienandi*, evolare debere, id etiam Ecclesiae Christi quae perfecta societas est esse tribuendum.

V. His praemissis animadversionibus ad tractationem accedimus de *subjecto iuris possidendi bona temporalia Ecclesiae*. Qua in re proferemus primo paeclariorum doctorum in iure nostro sententias, tum modeste quae nobis veriora videntur proponemus. Disputant de hac re DD. NN. nominatim ad titulum XXV. libri III. Decretalium qui est *De peculio clericorum*.

VI. Schmalzgrueber (*de pec. cler. nn 1. sqq.*) haec habet:

a) praemittit (in prooem.) *peculi* nomen latiori significacione usurpari prout significat *quodcumque patrimonium*, sive bona alicuius etiam qui sui iuris est *Leg. Cogi 16. princ. D. S. C. Trebell.* tum bona que clericis obvenire possunt triplicis esse generis: *patrimonalia* quae haereditario aut alio quolibet legitimo *civili* iure obvenire possunt; *quasi patrimonalia*, quae a clericis acquiruntur ut talibus sed intuitu sui laboris (concionum, missarum, iurium stolae etc.) vel parcios (non tamen sordide) vivendo et peculiari appellatione *parsimonialia* dicuntur; *ecclesiastica* quae vel *beneficialia* sunt vel *simpliciter ecclesiastica*.

b) Beneficialia sunt “*reditus seu proventus annui, quos clerici ratione alicuius dignitatis vel beneficii in titulum collati percipiunt*”.

Ecclesiastica vero simpliciter appellantur et sunt “*bona ac res mobiles vel immobiles ipsarum ecclesiarum aliorumque locorum sacrorum et religiosorum, quibus clerici serviunt vel praesunt, impendenda in eorum fabricam, ministrorum salario, eleemosynas pauperum, infirmorum curam, quibus accensentur villaes, praedia et fundi ex quibus reditus beneficiales proveniunt*”.

c) His statutis definitionibus, aggreditur Schmalzgrueber

directam quaestionem “*quis dominium bonorum ecclesiasticorum a beneficialibus distinctorum habeat*”.

Recenset primo sententiam eorum qui dominium illud Christo tribuant eorumque argumenta; tum vero

d) distinguit inter dominium *particulare*, seu quod eodem redit, partis alicuius bonorum ecclesiasticorum, et dominium *universale* scilicet “*in omnia ecclesiarum et monasteriorum bona*”. Porro

e) ad dominium *particulare* quod attinet dicit communem esse sententiam illud esse penes ipsas ecclesias, collegia, et capitula clericorum aut si haec desint penes communitatem fidelium ad ecclesiam spectantium, si ecclesia sit secularis, si vero sit regularis penes monasteria ipsa seu conventus et communites religiosorum si illa dominii sint capacia. Maxime vero notanda sunt quae sequuntur n. 5: “addidi dominium *particulare*, si ecclesia sit regularis esse “penes ipsa monasteria, si haec dominii sint capacia, nam si “incapacia sint dominii, dominium *etiam particulare rerum ipsis oblatarum erit penes Sedem apostolicam* vel etc. ”.

At vero ratio ipsa loquendi “*etiam etc.*” innuere videtur, dominium *universale* iam esse penes *Sedem Apostolicam*, adeoque loquitiones, penes *Christum*, penes *Ecclesiam universalem*, penes *Sedem apostolicam* aequipollentes esse.

f) Quod vero spectat ad dominium *universale*, hoc, inquit, *Ecclesia universalis* habet.

Hae formulae, uti et alia dominium bonorum esse penes *Christum*, si rite intelligantur, maxime ut videbimus conferre possunt ad hanc controversiam dirimendam.

VII. Pirhing (eod. tit.) data opera nec meminit dominii illius quod *universale diximus*, sed ex iis quae habet de duplice controversia, utrum clericis beneficiarii ex lege iustitiae teneantur reditus superfluos beneficiorum erogare in pios usus et ad quem pertineant bona adquisita a clero beneficiario et meliorationes factae in rebus ecclesiae, num ad ecclesiam an vero ad ipsum beneficiarium, satis patet cum iis quae ex Schmalzgrueber retulimus consentire. Cf. etiam quae habet ad tit. V. de praeb. et dignit. Sect. III. §. 1. n. 74.

VIII. Reiffenstuel (ad tit. XXV. de pec. cler.) nn. 47.
48. post expositam sententiam negantem clericos dominium habere redditum superflorum beneficiorum proponit obiectionem contra hanc sententiam et solvit. En eius verba:
“ Obiiciunt adhuc: non potest ostendi, sub cuius dominio existant bona ecclesiastica superflua vel quisnam eorum dominus sit, si clerici eorum dominium non habent. Ergo.

“ Respondeo negando ant. Quia dominus eorum optime dicitur esse Christus non quidem universalis illa ratione quia “ *Domini est terra et plenitudo eius* (Psal. 21) sed speciali “ et quidem hac: quia eidem eiusque intuitu offeruntur ac “ sub nullius alterius dominio existunt. Et ob hanc rationem “ toties in iure vocantur patrimonium Iesu Christi *Cap. Cum secundum de praeb. Cap. cum ex eo de Elect. in 6.* Eadem “ ratione dicuntur *Res Dei* Conc. Trid. Sess. XXV. c. 1. de “ Ref. item *Pecunia Christi, can. 1. ca. 12. q. 2* ”...

“ Et sane mirari non debent adversarii, quod doctores secundae sententiae quaedam bona superflua nempe ecclesiastica constituant extra omne humanum dominium eorumque dominum solum Deum asserant, quia id ipsum fateri et ipsi debent de bonis ad fabricam ornatumque ecclesiastum proprie designatis. Cum enim haec bona non sint in dominio laicorum, ut certum est, nec clericorum, utpote qui iuxta omnes adversarios illorum tantum dispensatores existunt, neque dominus eorumdem sint ipsi lapides et ligna seu materialis ecclesia, consequens est, praefata bona in penitus nullo hominum, sed solius Dei, cui et intuitu cuius offeruntur dominio, existere ”.

IX. At vero plura hic nobis veniunt animadvertisenda: Etenim

a) statuitur in primis generale principium, bona ecclesiastica *qua talia* in alicuius dominio esse debere;

b) ratione, ut dicunt, *exclusi medii*, hoc dominium Christo adscribitur, quod inferius explanabimus;

c) *exclusio dominii humani*, prout fit ab auctore, supponit dominii notionem mere naturalem et cuilibet rei ac personae communem, secus ac in praenotionibus diximus esse faciendum (heic III.).

d) at simul ex his patet eatenus invicem adversari notiones *dispensatoris* et *domini*, quatenus non quodlibet subiectum multoque magis *eminens* excluditur sed illud quod *mero humano modo* dominium habet in rem quam possidet. Haec animadversio nobis usui erit in nostra sententia statuenda.

X. Ex recentioribus conferri pree ceteris possunt Aichner (Compend. I. E. §. 218, coll. 102 init.) Phillips (Comp. I. E. edit. a Vering, 1875. ed. tertia §§. 207. 208), et Hirschel (in Archiv. Iuris Eccl. cath. ed. a Vering, ann. 1875 Vol. 28 novae seriei §. 26. pag. 327) qui censem Ecclesiam universalem dominium universale de quo agimus habere. De quibus idem ac de superioribus allatis doctoribus dici potest.

XI. Reliquum est ut breviter eam quam amplectimur ponamus sententiam. Quod ut clarius ac validius exsequamur, primo argumenta afferemus quibus innititur; secundo, nonnullas rite explanabimus formulas quae ad hanc controversiam pertinent; tertio demum principia indicabimus, pro solutione difficultatum. Sedulo tamen pree oculis habendae sunt animadversiones quas consulto praemisimus.

XII. Ad primum haec faciunt:

a) certum est Ecclesiae tribuendum esse ius *adaequatum* in bona temporalia;

b) item certum est ius *adaequatum* *tres essentials* functiones complecti possidendi, administrandi, alienandi;

c) ergo certum est etiam ius possidendi Ecclesiae esse tribuendum;

d) porro subiectum immediatum et *visible* omnium iurium Ecclesiae quando ea non partim sed universaliter spectatur unus est Romanus Pontifex. Is igitur aliquo modo sed necessario, subiectum *visible* esse debet iuris possidendi;

e) at simul certum est modum quo ius hoc inest in Romano Pontifice non quovis arbitrio sed determinari pro ratione finis Ecclesiae cuius is est caput *visible*;

f) hinc notiones dominii, possessionis, proprietatis non possunt desumi ex conceptu naturali philosophico et iuridico absque aliqua correctione,